

ŠVNČ. MERGELĒS MARIJOS FIGŪRA NAUJAJAME TESTAMENTE

Arvydas Ramonas

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje analizuojama viena svarbiausių krikščioniškojo tikėjimo figūrų Naujajame Testamente – Švenčiausioji Mergelė Marija, Dievo Motina, Bažnyčios Motina, krikščionių Užtarėja ir Pagalba. Be abejo, centrinė figūra yra Jėzus Kristus, Dievo Sūnus, Atpirkėjas ir Išganytojas. Teologiniu požiūriu svarbūs ar net gali atrodyti svarbesni už Dievo Motiną apaštalai šv. Petras ir šv. Paulius, nes išlikę jų rašytiniai palikimai, grindę ir tebegrindžiantys šandien krikščioniškąjį tikėjimą. Jie laikomi puikiais tautų evangelizavimo pavyzdžiais, tai kankiniai, plėtoję Kristaus įsteigtą Bažnyčią. Nepaisant fakto, kad apie Mergelę Mariją Biblijoje medžiagos nėra gausu, ji pati „mažai kalba“, tačiau užima svarbią vietą. Taigi straipsnyje atskleisime jos vaidmenį Kristaus gyvenime ir pirmojoje jaunutėje krikščionių bendruomenėje. Švč. Mergelės Marijos vaidmens svarba kyla iš jos dieviškosios motinystės. Būdama Išganytojo Motina, ji kartu yra ir išganomųjų Motina bei Užtarėja. Šią tiesą skelbia visų laikų Bažnyčios mokymas apie Švč. Mergelę Mariją.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Jėzus Kristus, Mergelė Marija, Biblija, tikėjimas.

Abstract

This paper analyzes one of the most important figures of the Christian faith in the New Testament – Blessed Virgin Mary, Our Lady, Mother of the Church, the Christian Advocate and Help. Of course, the central figure is Jesus Christ, the Son of God, the Redeemer and the Savior. From a theological point of view, may even seem more important than the Mother of God, the apostles of St. Peter and St. Paul, because their written legacies have survived, and they have grounded and still undermine the Christian faith of today. They are considered to be excellent examples of the evangelization of peoples, they are martyrs who have developed the Church established by Christ. Despite the fact that the Virgin Mary does not have enough material in the Bible, she is “little to speak”, but takes on an extremely important place. Therefore, we will reveal her role in Christ's life and in the first new Christian community. The importance of Holy Mary's role comes from her divine motherhood. As the Mother of the Savior, she is also the mother and advocate of all Christians. This truth is proclaimed by the Church for all time about the teachings of the Blessed Virgin Mary.

KEY WORDS: Jesus Christ, The Virgin Mary, Bible, faith.

Ivadas

Krikščioniškoji katalikiška doktrina, t. y. oficialus Katalikų Bažnyčios Mokymas apie tikėjimo ir moralės tiesas bei normas, pabrėžia, kad Apreiškimo šaltiniai yra trys: Šventasis Raštas, Tradicija ir Bažnyčios mokymas (Magisteriumas)¹. Šiame straipsnyje aptarsime tik pirmojo šaltinio liudijimus apie Mergelę Mariją. Svarbu pažymėti, kad, remiantis šiuo pirminiu šaltiniu, ir tolesni šaltiniai, kaip Tradicija (visuotinių Susirinkimų, Bažnyčios tėvų mokymai bei interpretacijos) bei pačios Katalikų Bažnyčios Magisteriumas, neišvengiamai remiasi ir grindžia savo teiginius, kurie negali prieštarauti tiems, kurie aptinkami Biblijoje.

Šventajame Rašte medžiagos apie Dievo Motiną Mariją nėra gausu, ji pati „mažai kalba“, labiau lieka Kristaus, savo Sūnaus ir apaštalų šešėlyje. Gero-kai vėliau, jau Reformacijos laikais, būtent dėl to Martynas Liuteris mokė, kad Marijos vaidmuo Šventraštyje yra kaip tos, kuri nuolankiai stovi šalia savo Sūnaus. Jos laikysena yra besąlygiška meilė Dievui ir visiškas paklusnumas Jam, Jo valiai. Tai tarsi tobulo tikinčiojo, Kristaus sekėjo, prototipas ir pavyzdys. „Šventasis Raštas nepateikia jokio mokymo apie Atpirkėjo Motiną, tik Marijos gyvenimo mozaikos akmenėlius – nurodymus, kurie susiję su Kristumi ikikrikščioniškoje bendruomenėje, kuri labiau sutapusi su etiniu Marijos paveikslu nei su sisteminga Marijos doktrina“ (Soll, 1984, p. 7). Dogminės teologijos teisėtumas iškeliant problemas ir nustatant tikslus Biblijos atžvilgiu iš esmės yra tik klausimas, ką pirmieji Šventojo Rašto klausytojai ir skaitytojai gali suvokti ir ką išskaitė pirmieji Tradicijų liudytojai? Gilinantis į mariologijai (mokslui apie Mariją) reikšmingas Šventojo Rašto vietas, reikia atsižvelgti į jų istorinį-teologinį kontekstą. Negalima pamiršti ir to, kad pateikdami originalius bibliinius pasakojimus Šventraščio užrašytojai (vadina-mieji hagiografai) nevengia išsakyti savo asmeninės nuomonės ir laikysenos egzegetiniuose-istoriniuose svarstymuose dėl bibliinių tekstų vertinimo. Abe-

¹ Kai kurie teologai, kaip G. Mulleris, linkę pridėti ir ketvirtąjį Apreiškimo šaltinį, būtent šventųjų gyvenimus bei jų raštus. Tame yra gana aiškios ir pagrįstos logikos, nes šventieji ir palaimintieji savo gyvenimo ir tikėjimo praktika yra ir gali būti tikėjimo, naujų įžvalgų, liudijimo, moralės ir naujų interpretacijų, žinoma, kiekvienas pagal savo laikmetį, kuriame gyveno, liudininkai bei tiesos įkvėpėjai.

jojimas kai kuriomis Biblijos vietomis, remiantis istoriškai prieštaringomis detalėmis arba gamtos mokslais, „gali būti svarbus tik tada, kai pats būna moksliskai, nepriekaištingai patikrintas ir kai vertinimai susiję ne tik su Biblijos religinių pasakojimų forma, bet ir su esminiu turiniu“ (Soll, 1984, p. 7).

Šiandien manoma, kad teologijoje, ypač biblinėje, taikant istorinį-kritinį metodą, iš vienos konkrečios Evangelijos tikslaus Kristaus gyvenimo neįmanoma „atkurti“, nes vienos Evangelijos aprašo vienus Jėzaus veiklos epizodus, kitos – kitus. Taigi, jei negalima rekonstruoti tikslaus biografinio Jėzaus gyvenimo, tuo labiau neįmanoma atkurti Mergelės Marijos gyvenimo (Colzani, 2002, p. 907). Štai, pavyzdžiui, du evangelistai šv. Matas ir šv. Lukas įsitikinę liudija, kad Kristui gimstant šv. Juozapas nebuvo jo žemiškasis tėvas, taigi Kristaus kilmė yra dieviška / dangiška. Tuo tarpu evangelistai šv. Morkus ir šv. Jonas bei apaštalas Paulius tiesiogiai apie tai nekalba. Moksliniu požiūriu būtų visiškai neteisinga tvirtinti, kad, tarkim, apaštalas Paulius apie tai nieko nežinojo. Keliamas klausimas, o kodėl jam būtų reikėję apie tai būtinai prabilti ar rašyti? Nebūtinai, jo rašytų laišku tikslas įvairioms bendruomenėms yra ne Kristaus kilmės klausimas ir ne Marijos biografija, o besikuriančių pirmųjų krikščionių bendruomenių tikėjimo į Išganytoją stiprinimas, tautų evangelizavimas judaizmo išpažinėjų kontekste, įvairūs pamokymai dėl klaidatikių ir pan. Taigi apaštalas Paulius neturėjo intereso atkurti istorinio Jėzaus, bet skelbti Prisikėlusį iš numirusiųjų, jau kaip Viešpatį ir Valdovą.

Todėl mariologijoje, kaip ir kristologijoje, prieinamas svarbus hermeneutinis Šventojo Rašto suvokimo sprendimas: šiandien iš pavienių citatų ar teiginių susidaryti galutinio ir išbaigto vaizdo apie Biblijoje minimus istorinius asmenis neįmanoma. Biblija nėra istoriografija ar paskirų asmenų biografija. Reikia aprėpti visą Biblijos, šiuo atveju Naujojo Testamento, panoramą. Ir ne tik. Svarbu žvelgti į to Šventraščio kultūrinį, religinį, sociologinį kontekstą, kitus rašytinius to meto istorinius šaltinius. Šiandien mokslininkai pripažįsta nebediskuotuiną Marijos asmens, kaip biblinės figūros, istoriškumą. Tai leidžia toliau nagrinėti jos vaidmenį žmogaus išganyimo plane (Colzani, 2002, p. 907). „Apie Mariją kalbama tik keliose Šventojo Rašto vietose: tuo tarpu apie Kristaus gimimą iš Mergelės Marijos užsimenama Evangelijose, vieną kartą Apaštalų darbuose, apaštalas Paulius pamini Jėzaus gimimą iš Marijos

neminėdamas jos vardo (plg. Gal 4, 4)“ (Buchberger, 1962, p. 25). Taigi Naujasis Testamentas nuoseklių duomenų apie Marijos gyvenimą, pavyzdžiui, gimimo vietą ir laiką, pomėgius ar išvaizdą, nepateikia, visgi tekstuose, kurie kalba apie Dievo Motiną, slypi gilus turinys ir prasmė. Tad ir šiuo straipsniu nesiekama pristatyti išsamaus ir nuoseklaus Naujojo Testamento liudijimo apie šį žmogų, tik aptarti pamatinius epizodus iš Biblijos, kurie rodo ją esant ypač svarbią Kristaus išganomajame darbe.

Straipsnio objektas – Mergelė Marija Naujajame Testamente, ypač Evangelijose.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti Evangelijų pasakojimus apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją ir atskleisti jos vaidmenį išganymo plane.

Darbo uždaviniai:

1. Glaustai apžvelgti Biblijos liudijimus apie Mariją.
2. Pristatyti apaštalo Pauliaus ir Apreiškimo Jonui knygos teologinius pasakojimus apie Mariją.
3. Atskleisti Marijos asmens vaidmenį Kristaus išganymo darbe.

Metodas: Šventojo Rašto hermeneutika, mokslinės-teologinės literatūros, Bažnyčios dokumentų analizė, interpretacija, sintezė.

1. Marija sinoptinėse Evangelijose

Biblistikoje sinoptinės Evangelijos suvokiamos kaip tos, kurioms, nors skirtingu metu parašytoms, būdinga bendra įvykių eiga, sutampa daugelis pasakojimų, jos viena nuo kitos skiriasi tik neženkliais, redakciniu požiūriu skirtingu terminų, atpasakojimų, įvykių ar asmenų paminėjimu. Taigi sinoptinės Evangelijos (Morkaus, Luko ir Mato) giminingos ir savo medžiaga bei sutvarkymu, jas galima skaityti sinchroniškai ir jos viena su kita dera. Tarkim, Evangelija pagal Joną yra visai kitokio pobūdžio – ne tiek istorinė, kiek teologinė Kristaus įvykio (gyvenimo, darbų, mirties ir prisikėlimo) apžvalga ir pateikimas. Iškart po Kristaus mirties egzistavo dvi krikščionių bendruomenės – vadinamoji ankstyvoji Bažnyčia. Pirmoji bendruomenė buvo judėjų-krikščionių Palestinoje, taigi Jeruzalėje. Jai atstovavo šventieji Petras ir Paulius. Ši bendruomenė iš pradžių jautėsi kaip judaizmo religijos dalis, tik vėliau nuo jos atsiskyrė. Būtent

joje pirmą kartą aptinkame Marijos paminėjimą: Apaštalų darbų knygoje 1, 14, kur aprašomas Sekminių laukimas, Marija paminėta kaip „Jėzaus motina“. Antroji judėjų-krikščionių bendrija gyvavo helenistinėje kultūroje – Antiochijoje. Jai labiau atstovavo šv. Steponas. Iš šios bendruomenės gims svarstymai apie Marijos mergystę – stebuklingą Kristaus gimimą.

Evangelija pagal Morkų yra laikoma archajiškiausia. Evangelistas Morkus pateikia du tekstus, kuriuose tiesiogiai kalbama apie Mariją: „Atėjo Jėzaus Motina ir broliai ir, lauke sustoję, per kitus prašė jį iškvieisti“ (Mk 3, 31); Mk 6, 3: „Argi jis ne dailidė, ne Marijos sūnus, Jokūbo, Jozuės, Judo ir Simono brolis?!“ Dar kitoje vietoje skaitome, kad „Jėzui sugrįžus namo, vėl susirinko tiek žmonių, kad jie nebegalėjo nė pavalgyti. Saviškiai, apie tai išgirdę, ėjo sulaikyti jo sakydami, kad jis kaip galvos netekęs“ (Mk 3, 20–21). Taigi Marija vaizduojama Jėzaus artimųjų rate. Ji yra svarbus šeimos narys, nes žydams nebūdinga sakyti „Marijos sūnus“, būtų sakę „Juozapo sūnus“. Bet taip neparašyta, taigi, reikia pastebėti, kad Juozapas nepaminimas nė vienu žodžiu. Semitų mentalitetui būdinga, kad broliai nebūtinai reiškė turį kraujo ryšį. Jie buvo giminės. Pavyzdžiui, toliau tas pats Morkus 15, 40–47 teigia, kad Jozuė ir Jokūbas buvo kitos Marijos sūnūs: „Ten buvo moterų, kurios žiūrėjo iš tolo; tarp jų Marija Magdaliėtė, Marija – Jokūbo Jaunesniojo ir Jozuės motina – ir Salomė. Kai Jėzus dar buvo Galilėjoje, jos jį lydėjo ir jam tarnavo. Taip pat ten buvo daug kitų, kartu su juo atvykusių į Jeruzalę.“ Šitoje Evangelijoje tyla apie Mariją prasminga, ypač vaikystės pasakojimo nutylėjimas. Šiuos nutylėjimus galima įvairiai interpretuoti, tarkim, Petras atmetė Jėzaus kraujo giminių reikalavimus, siekdamas atkreipti dėmesį į savo užimamą padėtį, antra, giminės, pasinaudoję Kristaus pradėjimu Mergelėje, norėjo įgyti tam tikro pranašumo. Apie šiuos du teiginius galima tik miglotai samprotauti (Fusco, 1991, p. 888). Bet klausimas, kas vis dėlto pastūmėjo kitus du evangelistus papasakoti vaikystės istoriją, dar svarbesnis. „Morkus Marijos iš Jėzaus brolių neišskiria ir jos kitoje šviesoje nepateikia“ (De Fiores, 1998, p. 60–61), tiesa, apie ją nepasako nieko neigiamo. Mariją vaizduoja kaip paprastą moterį, kuri kartu su kitais mokiniais seka Jėzų, auga tikėjime, bando suprasti savo Sūnaus misiją. Jo pasisakymai labiau leidžia spėlioti, nei daryti tvirtas išvadas. Akivaizdu tai, kad Morkus ypatingos reikšmės nei

Marijos dogmų vystymui, nei jos garbinimui neteikė. „Tačiau tai neįrodo, kad Evangelijos parašymo laikotarpiu bendruomenė apie Mariją daugiau nežinojo“ (De Fiores, 1998, p. 63).

Evangelija pagal Matą kur kas ilgesnė ir išsamesnė. Viena šios Evangelijos pagrindinių idėjų – „Dievo karalystė“. Jos fone Matas atpasakoja Jėzaus genealogiją, parodo ją savo šeimos kontekste. Šie ketinimai rodo siekį atskleisti, kaip Dievas nenuspėjamai veikia išganymo istorijoje (Fusco, 1991, p. 932–933). Po Jeruzalės sugriovimo kai kurios žydų krikščioniškosios bendruomenės, o netrukus ir visa pirmųjų amžių Bažnyčia jau galėjo susipažinti su antrąja Evangelija. Šalia kitų Morkaus Gerosios Naujienos plėtojimų Evangelijoje pagal Matą pateikta ir Jėzaus vaikystės istorija. Naujoji Evangelija netruko plačiai išplisti. „Pavieniai faktai, kuriuos ji pateikė savo skaitytojams apie Mariją, buvo visų pirma genealogijos medis, kurio akivaizdus tikslas buvo užtikrinti Mesijo kilmę iš Dovydo giminės per Juozapą“ (De Fiores, 1998, p. 68). Tačiau Matas neužsimena apie prasidėjimo būdą ir gimimą. Taigi jis pristato stebuklingą Jėzaus gimimą iš Mergelės Marijos: „Štai mergelė nešios įsčiose ir pagimdys sūnų, ir jis vadinsis Emanuelis, o tai reiškia: „Dievas su mumis“. Atsikėlęs Juozapas padarė taip, kaip Viešpaties angelo buvo įsakyta, ir parsivedė žmoną pas save. Jam negyvenus su ja kaip vyrui, ji pagimdė Sūnų, kurį jis pavadino Jėzumi“ (Mt 1, 23–25). Juozapas parodomas kaip tikras Jėzaus globėjas: juo rūpinasi, augina, saugo, nors ir nėra jo tikrasis kraujo tėvas. Vaizduodamas Kristaus genealogiją, Matas turėjo tikslą pavaizduoti Jėzų kaip tautos Gelbėtoją. Taip pabrėžė galingą ir ypatingą Mesijo bei Jo Motinos viešpatavimą. Matas, gilindamasis į krikščionišką sąmoningumą, iškėlė Mergelės temą, kurią evangelistas Lukas dar kartą sureiškė. Evangelistas visų pirma labai aiškiai išsakė Jėzaus betėvystės faktą, antra, jis nebuvo pirmasis tai teigęs ir ne pats tai sugalvojo, trečia, atvirai patvirtino šį stebuklą. „Niekas neleidžia manyti, kad Matas pats būtų abejojęs Jėzaus betėvystės liudijimu ar būtų suteikęs pagrindą tuo abejoti savo skaitytojams“ (De Fiores, 1998, p. 69). Jo Evangelijos antrajame skyriuje pasakojamos istorijos apie trijų išminčių iš Rytų šalies apsilankymą, Šventosios Šeimos pabėgimą į Egiptą, kūdikių išžudymą Betliejuje ir grįžimą iš Egipto bei apsistojimą Nazarete. Keturis kartus pavartoti žodžiai „vaikas ir jo Motina“ (plg. Mt 2, 11,

13, 20, 21) apie globėją nedaug tepasako, tik iškelia Jėzų, kaip pasaulio Karalių, ir jo Motiną, kaip Karalienę. Juozapas vaizduojamas tarsi už eroso, t. y. kūniškosios meilės, ribų su Marija.

Kitose Evangelijos pagal Matą vietose Marija vaizduojama savo šeimos ir artimųjų kontekste. Tai aiškinama tuo, kad Matas remiasi Evangelija pagal Morkų. Pavyzdžiui, Mt 12, 46–50 skaitome:

Jam tebekalbant minioms, štai jo motina ir broliai stovėjo lauke ir norėjo su juo pasimatyti. O kažkas jam pranešė: „Štai tavo motina ir broliai stovi lauke, nori su tavim pasikalbėti.“ Jis atsakė pranešusiam: „Kas gi mano motina ir kas mano broliai?“ Ir, ištiesęs ranką į mokinius, tarė: „Štai mano motina ir mano broliai! Kiekvienas, kas tik vykdo mano dangiškojo Tėvo valią, yra man ir brolis, ir sesuo, ir motina.“

Šioje knygos vietoje iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad Jėzus su namiškiais elgiasi ciniškai. Bet taip nėra. Tekste atsikleidžia aukščiausia Jėzaus bendraujant su kitais, taip pat ir su namiškiais, puoselėta vertybė – vykdyti Dievo valią. Mato 13 skyriuje taip parašyta: „Baigęs sakyti tuos palyginimus, Jėzus iškeliavo iš tenai. Jis parėjo į savo tėviškę ir ėmė mokyti žmones sinagogoje, o jie stebėjosi ir klausinėjo:

Iš kur šitam tokia išmintis ir stebuklinga galybė? Argi jis ne dailidės sūnus?! Argi jo motina nesivadina Marija, o Jokūbas, Juozapas, Simonas ir Judas argi ne jo broliai? Ir jo seserys – argi jos ne visos gyvena pas mus? Iš kur jam visa tai?“ Ir jie ėmė piktintis juo (Mt 13, 53–56).

Taip vaizduojant Jėzaus Motiną siekta parodyti ją kaip nuolankią Išganytojo sekėją, mariologija subordinuojama į kristologiją. Jėzus yra Dovydo palikuonis, Emanuelis, „Dievas su mumis“ ir Marija kartu su kitais namiškiais padeda įgyvendinti šį Viešpaties užmojį (Colzani, 2002, p. 913). Ši Evangelija netrukus pripažinta ankstyvųjų tikinčiųjų bendruomenių kaip Dievo įkvėpta, taigi nesuklastota ir ne apokrifas. Atsirandančiam Marijos mokslui, kartui ir garbinimui / kultui Nekaltas Mergelės Prasidejimas ir jos Dievo Sūnaus Motinystė Evangelijoje pagal Matą įtikinamai pavaizduota.

Bene daugiausia iš sinoptinių Evangelijų Dievo Motinai dėmesio skiria evangelistas Lukas. Manoma, kad jis pirminei Bažnyčiai norėjo parašyti gana išsamų pasakojimą, „rūpestingai viską nuo pradžios ištyręs“ (Lk 1, 3), apie Jėzaus Kristaus veiklą, gyvenimą ir įvykius. Jo užrašytas Dievo Žodis nėra grynai istoriografinis ar tik kerigminis (skirtas skelbti), bet visa kartu. Lukas gali būti traktuojamas kaip išganymo istorijos teologas, todėl Mariją jis mato kaip istorinę šio išganymo užmojo dalyvę.

Evangelija pagal Luką prasideda dviem angelo Gabrieliaus apreiškimais. Pirmuoju Zacharijui pranešama apie Jono Krikštytojo gimimą (Lk 1, 5–25). Antrame apreiškime angelas Gabrielius paskelbia Marijai, „o kartu ir visai laukiančiai žmonijai žinią apie Jėzaus gimimą“ (Lk 1, 26–38), kur pavaizduoja Jėzų esantį aukščiau už Joną Krikštytoją. Lukas išryškina Jėzaus gimimo paskelbimą (plg. Lk 1, 26–38) sugretindamas jį su jo pirmtako Jono Krikštytojo gimimo paskelbimu (plg. Lk 1, 5–25), toliau aprašo abiejų būsimųjų Motinų (Marijos ir Elžbietos) susitikimą (plg. Lk 1, 39–56). Negalima nepastebėti akivaizdaus Evangelijos pagal Matą ir Evangelijos pagal Luką panašumo, pavyzdžiui:

1. Juozapo ir Marijos sužadėtuvių faktas (plg. Mt 1, 18–20; Lk 1, 27).
2. Motinos vardo paminėjimas.
3. Jėzaus prisidėjimas Marijos įsčiose per lakoniškai užsimintą Šventosios Dvasios veikimą.
4. Betliejaus, kaip gimimo vietos, nusakymas.

„Šie panašumai Evangelijų skaitytojams turėjo būti svarbesni už skirtumus ir daugelį perimtų istoriškai nepatikrintų netikslumų, būtent jie susiję su anais pasisakymais, kurie formuojant dogmas turėjo būti ypač svarbūs“ (Soll, 1984, p. 16). Reikšmingiausias Luko mariologinis tekstas turėtų būti pranašystės scena (Lk 1, 26–38):

Atėjęs pas ją, angelas tarė: „Sveika, malonėmis apdovanotoji! Viešpats su tavimi!“ Išgirdusi šiuos žodžius, ji sumišo ir galvojo sau, ką reiškia toks sveikinimas. O angelas jai tarė: „Nebijok, Marija, tu radai malonę pas Dievą! (...) Tada Marija atsakė: „Štai aš Viešpaties tarnaitė, tebūna man, kaip tu pasakei“. Ir angelas pasitraukė.

Marijos figūros tyrinėtojas vienuolis istorikas F. Suarezas šį epizodą taip apibūdina: „Arkangelas Mergelei Marijai atskleidė paslaptį Šventojo Rašto žodžiais, bylojančiais apie Mesiją, kurie apsiskaičiusiai ir pranašystes išmanančiai Marijai buvo gerai pažįstami. Viskas buvo aišku kaip ant delno“ (Suarez, 2010, p. 30).

Prie to prisideda ir Elžbietos aplankymas bei *Magnificat* giesmė (Lk 1, 26–38). Ji traktuotina kaip Marijos pasakojimas apie Dievą, akcentuojant Jo veikimą praecityje, dabartyje ir ateityje. Jėzus, viešai veikdamas, laikosi atstumo savo giminių atžvilgiu (plg. Lk 8, 21), o į spontanišką savo Motinos pagyrimą, išsakytą vienos moters iš minios („Palaimintos įsčios, kurios tave nešiojo, ir krūtytys, kurias žindai“), Jėzus atsako: „Dar labiau palaiminti yra tie, kurie klausosi Dievo žodžio ir jo laikosi“ (Lk 11, 27). Kitas Marijos paminėjimas aptinkamas pasakojime apie Jėzaus atradimą šventykloje tarp mokytojų (Lk 2, 41–50). Tai savotiška evangelisto aliuzija į Kristaus Velykas, nes šis įvykis nutiko būtent per žydų Velykų šventę. Jėzus, atkeliavęs švęsti Paschos su tėvais, būdamas dvylikametis, slapta pasilieka šventykloje. Tėvai jo ieško ir atranda. Tada „Jėzus iškeliavo su jais ir grįžo į Nazaretą. Jis buvo jiems klusnus. Jo motina laikė visus įvykius savo širdyje. O Jėzus augo išmintimi, metais ir malone Dievo ir žmonių akyse“ (Lk 2, 51–50). Čia galime pastebėti, kad Marija rūpinosi sūnumi, ji ne tik tyli, bet ir kalba: „Vaikeli, kam mums taip padarei?“

Dogminiam istoriniam tyrimui, kuris visų pirma turi pateikti Biblijos liudijimą, kaip išeities tašką, netinka atsakymas, duotas, remiantis XX a. komentarais, nes juose jau atsiskleidžia įvairių amžių Šventojo Rašto supratimas. „Visų pirma gali būti bandoma nustatyti tik tai, ką natūrali ir kartu tikėjimą atskleidžianti lektūra bei šių tekstų meditacija dabar, kaip ir tada, galėtų išreikšti“ (Soll, 1984, p. 16). Reikia pastebėti, kad Luko aprašyti įvykiai ir pranašystės iškelia šitą kūdikį virš visų ankstesnių šventosios istorijos figūrų tiek Senajame Testamente, tiek Naujajame, taip pat ir jo Motiną. „Naujienos klausytojams tada buvo aišku, kad čia tvirtinamas iki šiol negirdėtas biologinis gimimo stebuklas ir kad tarp jo bei šito vaiko išskirtinumo buvo tiesioginis ryšys“ (Gironi, 1991, p. 849). Be to, ankstesnėje ikirikščiioniškoje tradicijoje neišsakytas nė vienas tiesioginis prieštaravimas dėl gimimo iš Mergelės. Tai, matyt, vertinta kaip apaštališkojo mokslo, kartu ir brangaus ankstyvosios

krikščionybės paveldo sudėtinė dalis. Lukas tuometiniams skaitytojams kalba visų pirma apie Kristų, kuris apibūdinamas angelo ištartais žodžiais, kaip: „Aukščiausiojo Sūnus“, „Šventas“, „Dievo Sūnus“ (Lk 1, 26–38). Tuo tarpu Jo motinos apibūdinimų yra kur kas mažiau: „Malonėmis apdovanotoji“. „Ji, nors ir suglumo, buvo neatskiriama nuo to, kas vyko, klausė ieškodama atsakymų ir mąstė apie angelo pasveikinimą, paklusniai atsidavė Dievo valiai ir nuolankiai stojo žmonijos Atpirkimo tarnystėn“ (De Fiores, 1998, p. 76).

Čia jau antrą kartą Naujajame Testamente Marijos asmenybė pateikiama pirmajame plane. Lukas apie ją kalba plačiau: Evangelijoje ji pasirodo kaip rūpestinga padėjėja motina tapsiančiai Elžbietai, kaip dėkinga tarnaitė, kurią Dievas ją išrinkdamas pagyrė, ir kaip žmogus, kuris supranta savo misiją ir neatmeta kreipinio „mano Viešpaties Motina“. Gimimo istorijoje Marija ir Juozapas parodomi kaip žmonės, kurie turėjo iškentėti skurdą, beteiškumą, puolimus, persekiojimą, palikti savo šalį ir bėgti į Egiptą, taigi atsiduoti Dievo valiai. Ne mažiau kaip tris kartus Lukas pabrėžia, kad Marija mąstydamas atsidavė Dievo valiai (plg. Lk 1, 29; 2, 18; 2, 51). Taigi šis evangelistas Marijos paveikslą praturtino keliais papildomais bruožais: angelo pasveikinimas per Elžbietą ir moters iš liaudies pagyrimas išreiškė biblinį patvirtinimą, būsimą Dievo Motinos išrinkimo pripažinimą ir pabrėžė jos šventumą. Vis dėlto negalima kategoriškai tvirtinti, kad šie epizodai reikšmingai prisidėjo prie mariologijos dogmų formavimosi. Marijos istorinė reikšmė iki galo galėjo būti suvokta tik pamačius Dievo tapimo žmogumi visumą. Lukas Marijos paveikslą išryškina, pabrėždamas jos buvimą mergele, ką ir ji pati patvirtino: „Kadangi aš nepažįstu vyro“ (Lk 1, 34). Marijos, kaip mergelės, paveikslas Evangelijoje pagal Luką lieka kristologinėje plotmėje. Ji vaizduojama kaip dieviškojo plano dalis. Ji yra „Viešpaties tarnaitė“, „palaiminta tarp moterų“, mergelė. Evangelijoje pagal Luką Marija pavaizduota kaip būsimos Kristaus Bažnyčios prototipas (Galot, 1994, p. 837–838). Katalikų Bažnyčios Katekizme skaitome: „Visą gyvenimą, net ligi paskutinio išmėginimo, kai jos sūnus Jėzus mirė ant kryžiaus, jos tikėjimas nesusvyravo. Marija nenustojo tikėjusi Dievo žodžio „išsipildymu“. Dėl to Bažnyčia ir gerbia Marijoje regimą gryniausią tikėjimą“ (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, Nr. 149).

2. Marija Evangelijoje pagal Joną

Visa Evangelija pagal Joną traktuojama kaip vadinamoji *aukštoji teologija*, kaip Kristaus įsikūnijimo slėpinio atskleidimas „iš aukšto“, iš dangaus. Todėl jo garsusis prologas kalba apie dieviškąjį Logos, kuris tampa „kūnu ir krauju“, t. y. žmogumi. Ir visas tekstas gerokai skiriasi nuo sinoptinių Evangelijų, todėl analizuojamas atskirai, kartu su Jono laiškais bei Apreiškimo Jonui knyga. Evangelijoje pagal Joną aptinkame tris svarbius liudijimus apie Mariją. Pirmasis: „Kurie ne iš kraujo ir ne iš kūno norų ir ne iš vyro norų, bet iš Dievo užgimę. Tas Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų“ (Jn 1, 13–14). Šioje eilutėje evangelistas patvirtina Mergelės Marijos mergystę, parodydamas, kad Dievo Sūnus, antrasis Švenčiausiosios Trejybės asmuo, Logos, gimė ne žmogaus valia ir ne iš mirtingo kūno, bet atėjo iš Dievo. Aiškus Jono liudijimas apie Kristaus dieviškumą atskleidė Mato ir Luko pranešimų pripažinimą – pirmiausia gimimą iš Mergelės. Kita vieta apie Mariją yra Jn 2, 1–12 – tai Kanos vestuvių pokylis: „Trečią dieną Galilėjos Kanoje buvo vestuvės. Jose dalyvavo Jėzaus motina.“ Šis pasakojimas egzegetiniu požiūriu yra labiau kristologinis nei mariologinis. Marija vaizduojama kaip atsidavusi Jėzaus mokinė, liepia tarnams daryti tai, ką jos sūnus lieps („Jo motina tarė tarnams: „Darykite, ką tik jis jums lieps“), ir Jėzus pavertė vandenį vynu. Iš pradžių neigiamas Jėzaus atsakymas grubokai kreipiantis „moterie“ vietoj „Motina“ sinoptikams atskleidžia Jėzaus santūrumą giminių atžvilgiu ir kai kuriuos skaitytojus gali net atšaldyti. Tačiau „susidaro įspūdis, kad Marijos pasitikėjimas paskatino pirmąjį Jėzaus stebuklą arba bent jau padėjo jam įvykti“ (Soll, 1984, p. 20). Po vestuvių keliauja su mokiniais į Kafarnaumą ir ten pasilieka. Marija dalyvavo savo Sūnaus viešajame gyvenime. Trečiasis pasakojimas aptinkamas Jn 19, 25–27: „Prie Jėzaus kryžiaus stovėjo jo motina, jo motinos sesuo, Marija Kloprienė ir Marija Magdaliėtė. Pamatęs stovinčius motiną ir mylimąjį mokinį, Jėzus tarė motinai: „Moterie, štai tavo sūnus!“ Paskui tarė mokiniui: „Štai tavo motina!“ Ir nuo tos valandos mokiniys pasiėmė ją pas save.“ Šioje jautrioje ištraukoje matome Mariją, stovinčią po mirštančio Jėzaus kryžiumi. Kodėl Jėzus patiki ją globoti savo mokiniui? Gal prisimena vieną iš Dešimties Senojo Testamento Dievo įsakymų gerbti savo tėvą ir motiną. Bet gali būti, kad Jėzus parodo naują mokinystės

santykį – tarp savo mokinių ir motinos. Jonas, kaip žinome iš Evangelijos, buvo mylimiausias Jėzaus mokinys, „kurį Jėzus mylėjo, buvo prisiglaudęs prie Jėzaus krūtinės“ (Jn 13, 23) per Paskutinę vakarienę. Jėzus žinojo, kam patikėti brangiausią savo Motiną. Marija jam ir visiems mokiniams kaip dovana, kartu ir dvasinė motina, tai reikštų ne tiek motina, kuri gimdo ir augina vaikus, kiek mama, kuri rūpinasi bendruomene, augina ją, brandina dvasinius vaisius, auga pažindama Dievą ir Jo meilėje (De Fiores, 1998, p. 98–99).

Dar viena svarbi užuomina apie Mariją yra jau nebe Evangelijoje, bet to paties autoriaus rašytame Apreiškime Jonui: „Ir pasirodė danguje didingas ženklas: moteris, apsisiautusi saule, po jos kojų mėnulis, o ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas“ (Apr 12, 1). Kas yra ši moteris? Per ilgą Bažnyčios istoriją buvo metas, kad tai buvo taikoma pačiai Bažnyčiai, kaip Dievo tautai, buvo metas, kai ši vieta interpretuota kaip Mergelė Marija. Įdomu pastebėti, kad dabartinė mėlyna Europos Sąjungos vėliava su dvylika žvaigždžių paimta būtent iš šios Apreiškimo vietos ir simbolizuoja Marijos vainiką – diademą, kur žvaigždės simbolizuoja valstybes. Šiandien ši Biblijos vieta gali būti traktuojama ir kaip Bažnyčia, ir kaip Mergelė Marija.

Išvados

Marijos aprašymai Evangelijose sutartinai yra beveik vienodi, istoriški. Nors biblistikos moksluose pabrėžiama, kad apie ją mažai rašoma, šioji tokį, nors ir neišsamų, vaizdą apie šią nepaprastą moterį galima susidaryti. Evangelistai, kiekvienas šiek tiek kitaip, interpretuoja jos gyvenimą sąlytyje su savo Sūnumi, tačiau šios veikėjos, kaip Jėzaus motinos ir apskritai moters – Kristaus mokinės, tapatumas yra vientisas, ganėtinai aiškus. Marija vaizduojama viso žmonijos ir pasaulio išganymo perspektyvoje.

Čia galima išskirti keletą aspektų:

1. Marija, sutikdama su Viešpaties arkangelo Gabrieliaus pranešimu, kad tapsianti Dievo motina, vaizduojama kaip dialogo su Dievu žmogumi. Vatikano II Susirinkimas moko: „Dėl savo Sūnaus nuopelnų kilnesniu būdu atpirkta ir su juo suvienyta glaudžiu bei neišardomu ryšiu, ji yra praturtinta aukščiausia pareiga ir garbe – būti Dievo Sū-

naus gimdytoja ir kartu numylėtąją Tėvo dukra bei Šventosios Dvasios buveine. Šia ypatingos malonės dovana ji toli pranoksta visus kitus kūrinius tiek danguje, tiek žemėje“ (Vatikano II Susirinkimo nutarimai, LG, Nr. 53).

2. Buvimas Mergele rodo drąsą, gebėjimą eiti „prieš srovę“ judėjų kultūroje.
3. *Magnificat* giesmė atskleidžia, kaip tikėjimas Marija tampa ne tiek religija, kiek laisva ir sąmoningai išpažįstama realybe.
4. Sekimas Jėzumi visur, kur jis keliavo viešajame gyvenime, parodo ją kaip stiprią moterį, ryžtingai apsisprendusią būti savo Sūnaus mokine.
5. Faktas, kad Jėzus buvo gana laisvai auklėjamas, jautėsi laisvas keliauti, gyventi, vykdyti savo Tėvo valią, rodo gana švelnų Marijos, kaip motinos, būdą. Jos motinystė nebuvo tokia, kad „savintūsi“ sūnų visur ir visada. Ji, būdama Jėzaus motina, tapo ir „Dievo Motina“ (plg. Hunermann, 2012, Nr. 251).
6. Marijos figūra Naujajame Testamente parodo, kad Dievas veikia ir per moteris, jam nėra negalimų dalykų, siekiant žmonijos išganymo. „Dievo malone Marija liko nepaliesta jokios asmeninės nuodėmės per visą savo gyvenimą“ (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, Nr. 493).

Literatūra

Buchberger, M. (1962). *Lexikon Für Theologie und Kirche*. Siebter Band. Herder. Freiburg.

Cantalamesa, R. (2001). *Marija – Bažnyčios veidrodis*. Kaunas: Gyvieji akmenėliai.

Colzani, G. (2002). Mariologia. *Teologia*, p. 934–953. San Paolo.

Colzani, G. (2002). Maria. *Teologia*, p. 906–934. San Paolo.

De Fiores, S. (1998). *Maria, Madre di Gesu*. EDB: Edizioni Dehoniane Bologna.

Fusco, V. (1991). Marco. *Nuovo Dizionario di Teologia biblica*, p. 887–894. San Paolo.

Fusco, V. (1991). Matteo. *Nuovo Dizionario di Teologia biblica*, p. 930–937. San Paolo.

Galot, J. (1994). Maria. *Nuovo Dizionario di Teologia*, p. 827–841. San Paolo.

Gironi, P. (1991). Luca. *Nuovo Dizionario di Teologia biblica*, p. 847–857. San Paolo.

Hunermann, P. (Sud.). (2012). *Denzinger, Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Bologna: Edizione Dehoniane.

Katalikų Bažnyčios Katekizmas. (2012). Lietuvos Vyskupų Konferencija. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Söll, G. (1984). *Maria Fragen und Antworten*. Leipzig: St. Benno Verlag.

Suarez, F. (2010). *Marija iš Nazareto*. Vilnius: Tikroji moneta.

Šventasis Raštas. (2009). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

Vatikano II Susirinkimo nutarimai. (2001). Vilnius: Aidai.

THE BLESSED VIRGIN MARY FIGURE IN THE NEW TESTAMENT

Arvydas Ramonas

Summary

This paper brings attention to review the figure of Virgin Mary in New Testament. In the Scripture there is no abundant material about the Mother of God of Mary, she is “little to speak”, remaining in the shadow of Christ, of her Son and apostles. Significantly later, in the times of the Reformation, it was precisely because Martin Luther taught that the role of Mary in the Scripture is like the one who humbly stands next to his Son. Her posture is an unconditional love for God and complete obedience to Him and His will. It’s like a prototype and an example of a perfect follower of the faithful. The gospel of Mark is considered to be the most archaic. Evangelist Mark presents two texts that refer directly to Mary: “The Mother and the brothers came to Jesus, and when they stopped outside, they called on him to call him” (Mark 3, 31), and another text was found in Mark 6, 3: “Is not he a carpenter, is not the son of Mary, James the son of Joshua, the brother of Judas and Simon? In another place, Matthew 3, 20–21 we read that “When Jesus returned home, he again gathered so many people that they could no longer eat. The savages, having heard about this, went to detain him saying that he had lost his head”. Thus, Mary is portrayed in the rate of Jesus’ passing. The Gospel according to Matthew is much longer and more complete. One of the main ideas behind this Gospel is the “kingdom of God”. In the background of this guiding thought, Matthew reveals Jesus’ genealogy and shows Jesus in the context of

his family. Such intentions relate to the desire to reveal how God shows his unpredictable action in the history of salvation. In other places in the Gospel of Matthew Mary is portrayed in the context of his family and relatives. This fact is explained by the fact that the measure follows Mark's Gospel. Evangelist Luke mostly focuses on the Mother of God from the synagogues of the Gospels. The Gospel of Luke begins with two the angel Gabriel's revelations. The first Zachary is informed of the birth of John the Baptist (Luke 1, 5–25). In the second revelation, the angel Gabriel proclaims Mary, "but also a message that awaits humanity altogether about the birth of Jesus" (Luke 1, 26–38), which depicts Jesus above the baptism of John. This is accompanied by the visit of Elizabeth and the song of *Magnificat* (Luke 1, 26–38). This song is to be regarded as the story of Mary about God, emphasizing His actions in the past, in the present and in the future. John's Gospel is treated as the so-called "high theology" as the disclosure of the mystery of Christ's incarnation "from the high", from heaven. Therefore, his prologue speaks of the divine Logos, which becomes "flesh and blood". And the whole text is very different from the synoptic Gospels, therefore it is analyzed separately, in conjunction with John's letters and the Book of Revelation. The clear testimony of John to the divine nature of Christ revealed the recognition of Matthew and Luke's messages – first of all, the birth of the Virgin. The second place about Mary is John 2, 1–12, the feast of the Cannes wedding "On the third day in Galilee» Cannes there was a wedding. Jesus mother was present in them". Another important hint about Mary is found no longer in the Gospel, but in Revelation written by the same author. Rev 12, 1: "And there appeared in heaven a great sign: a woman dressed in the sun, under her feet a moon, and a crown of twelve stars on her head." Who is this woman? Today, this place in the Bible can be seen both as the Church and as the Virgin Mary.